

# Belirsizlikte Yaşam?

## *Turbulence*

Bir belirsizlik durumunun ağına düştük, ne biri ne de diğeri. İki yıldan daha fazla bir süredir, dünya birbiriyle bağlantılı bir seri krizle enkaza döndü ve bu krizlerin yakın zamanda çözüleceğine dair bir belirti de yok. Neoliberalizmin bizi çok uzun süredir sınımsız saran sarsılmaz gerçekleri çöktü. Ancak hareket edemez görünüyoruz. Öfke ve protesto, krizlerin farklı yönlerini ortaya çıkardı ama ortak ya da istikrarlı bir tepkinin oluşması olanaklı görünmüyor. Genel bir hayal kırıklığı duygusu başarısız dünyanın bataklığından firar etme denemelerine damgasını vuruyor.

Bitmek bilmeyen ve kötüleşen, adeta ataletle asılı kalmış bir bugün ile bizi başbaşa bırakan bir geleceğe inanç krizi var. Tüm bu hengameye —herşey değişebilir, değişmelidir ve değişmiştir gibi görünen bu “kriz” zamanı— rağmen, paradoksal olarak sanki tarih durmuş gibi hissediliyor. Krizin büyüklüğü ile yüzyüze gelmek konusunda bir isteksizlik ya da beceriksizlik var. Bireyler, şirketler ve hükümetler, eski dünya bir kaç yıl içinde yeniden ortaya çıkana kadar tehlikeyi atlatma umuduyla köşeye sinmişler. Toparlanmanın gerçekleşmesi için “yeşil vuruşları” dileme girişimleri dönemsel bir krizi bir çağ kriziyle karıştırdı; bunlar şaşkınca bir çığırktan başka bir şey değildi. Evet, astronomik paralar finansal sistemin tamamen çökmesini engelledi ama banka kurtarmalar değişimi başlatmak için değil engellemek için kullanıldı. Biz bir belirsizlik durumunun ağına düştük.

### ORTA YOLUN KRİZİ

Hal böyleyken, yine de birşeyler oluverdi. O 2008 sonlarında başlayan korkutucu ama çarpıcı günleri hatırlayın. Herşeyin çok çabuk olduğu, eski dogmaların sonbahar yaprakları gibi düştüğü günleri? O günler gerçektir. Orada birşey oldu: yaklaşık 30 yıllık bir küresel neoliberalizm deneyiminden sonra, birşeyleri yapmanın denenmiş yolları başarısızlığa uğramaya başladı. Verili olarak kabul edilen artık bir şey ifade etmiyor. *Orta yol*, yani siyasi alanın merkezini tanımlayan söylem ve eylemler olarak tabir ettiğimiz şeyde bir kayma oldu.

Elbette herşey orta yoldan ibaret değil, ama orta yol etrafındaki şeylere daha az ya da daha çok belirlilik, geçerlilik ya da marjinalite atfeder. Diğer herşeyin ona göre ölçüldüğü görece dengeli bir merkez oluşturur. Orta yoldan ne kadar uzaklaşırsa bir düşüncenin, projenin ya da eylemin gözardı edilme, kamusal olarak reddedilme ya da diskalifiye edilme ya da bir şekilde bastırılma ihtimali artar. Orta yola ne kadar yaklaşırsa içerilme şansı da o kadar yükselir —bu da karşılığında orta yolu bir miktar kaydırır. Hiç bir orta yol —o komplo karabasanlarındaki gibi— “yukarıdan” tanımlanmaz. Çeşitli yapma, olma, düşünme, konuşma şekillerinden ortaya çıkar, ve birbirlerini bireysel ve bir bütün olarak destekleyecek şekilde iç içe geçer. Orta yol olarak “aşağıdan” daha çok birleştikçe, bu orta yol “yukarıdan” daha çok birleşme gücü kazanacaktır. Bu anlamda, “neoliberalizm” gibi tabanlar, onlar bu şekilde isimlendirilmeden önce belirlenmişlerdir; ama onların isimlendirildikleri an da niteliksel bir sıçramadır: göreceli olarak bağlantısız politikalar, teoriler ve eylemlerin bir bütün oluşturacak şekilde tanımlanabilir olduğu noktadır.

İngiltere’de Thatcherizm ya da Amerika’da Reganizm gibi isimlendirmeler, bir süredir kendisini kurmakta olan ve otuz yıldır orta yola egemen olan bir şeyi işaret ederler: neoliberalizm. Neoliberalizmin kendisi önceki orta yolun, Fordizm/Keynesçilik’in krizine bir cevaptı. Yeni Düzen (New Deal) dönemi ve onun çeşitli uluslararası benzerleri; temel ihtiyaçlar refah devleti tarafından karşılanmalıdır, ücretler arttırılmalıdır ve her zaman daha fazla hak sahibi olunmalıdır fikriyle büyüyen güçlü işçi sınıfının yükselişini gördüler. Öncelikle, neoliberal projenin en önemli yönü bu “talep eden” işçi sınıfına ve eski sınıf uzlaşmasının korunduğu devlet kurumlarına saldırmaktı. Refah devletinin sağladıkları geri çekildi, ücretler ya sabit kaldı ya da düşürülmeye zorlandı ve güvencesizlik giderek işin genel durumu halini aldı.

Ama bu saldırının da bir bedeli vardı. Yeni Düzen güçlü işçi hareketlerini yani kitle temelli sendikaları, orta yolla bütünleştirdi ve uzun dönemli kapitalist büyümenin dengelenmesine yardımcı oldu. Daha verimli sanayi sisteminin –Henry Ford’un montaj hattına ve Frederick Taylor’un ‘bilimsel işletmeciliğine’ dayanarak– aniden büyük miktarlarda ürettiği şeylerin satın alınabilmesini sağlayacak yeterli ölçüde yüksek ücretler verdi. Azar azar, küresel Kuzey’in işçi sınıfları üzerindeki vahşi saldırı, düşük faiz oranları (yani ucuz kredi) ve ücretlerin en düşük olduğu bölgelerde (Çin gibi) seri olarak üretilen ucuz mallara erişim ile dengelenmiş oldu. Küresel Güney’de, birgün benzer yaşam koşullarına ulaşma beklentisi bir ihtimal olarak vadedildi. Bu anlamda, neoliberal küreselleşme Amerikan rüyasının küreselleşmesiydi: zengin ol ya da çabalarken öl.

Açıkça, neoliberalizm de bir çeşit “anlaşma” ya dayanıyordu. Ama kelime burada farklı bir anlam taşıyordu; cazibe/katılım tarzı Fordizm/Keynesçilik’ten oldukça farklıydı. Fordizm/Keynesçilik sendikaların ya da çiftçi örgütlenmelerinin istekleri üzerinden görünür olan, oluşturulmuş *kolektif güçleri* içeriyordu; neoliberalizm ise bireylere *doğrudan birey olarak* hitap ederek, orijinal anlaşmanın geri alınması gibi işler. Bu varolan durumdan (sendikaların çok güçlü olduğu korkusu, herşeyin donuk birbirine benzerliğinden memnuniyetsizlik, aşırı düzenlenmiş yaşamı dengeleyen, devletin yolsuzluk eylemleri) çıkış yolu arayan “sapkın” heveslerin, söylemlerin ve eylemlerin içinden çıkmış orta yoldu ve bu şekilde çok fazla bireyselleşme ile ilgiliydi. Aslında, belirli bir çeşit birey yaratmayı amaçlıyordu: kolektif sosyal bağları özel kazanç elde etmeye indirgenmiş atomize girişimci.

## **ORTAK OLANIN KRİZİ**

Bugün, neoliberal anlaşma geçersiz ve boş; orta yol parçalanıp dağıldı. Ucuz kredi, yükselen varlık değerleri ve düşen mal fiyatlarının durgun ücretleri telafi ettiği bu dönemden geçtik gittik. O günler bitti ama yeni bir orta yol bir araya gelmedi. Hiçkimse, hiçbir ikame “anlaşma” üzerinde “fikir birliğine” varmadı. Bu kendimizi belirsizlik durumu içinde bulmamızın nedenidir.

Unutmamalı ki, anlaşmalar ve orta yol el ele gitmek zorunda değil. Yeni bir orta yol açık (1930ların Yeni Düzen’i gibi) ya da örtülü (neoliberalizm gibi) bir anlaşmadan ortaya *çıkabilir* –doğrusu, bu olursa, daha sağlam, daha dengeli olacaktır. Ama siyasi alanın yeni merkezi hiçbiri olmadan da ortaya çıkabilir. Orta yol anlaşma ile ima edildiği kadar onay *gerektirmez*; bu yeterli olan ama gerekli olmayan bir koşuldur. Bununla beraber, her zaman onu tehdit edebilecek güçlerin cazibesi ve katılım

sürecini içerir –bunun kapsamı ortaya çıkan her bir ortayolun kendi kuralları ile tanımlanır.

Bir anlaşma yapmak –bilinçli olarak ya da aksi halde– sert bir savaştan sonra (geçici) ateşkes yapmaya benzer. Ama orta yol devam eden bir çatışma ya da rekabet sürecinin ortasında kendini kurabilir –daha sürüncemeli bir yıpratma mücadelesi. Bulduğumuz konumdan bakınca, bilinmezler çoktur. Şüphesiz ki yeni siyasi “sağduyu”yu oluşturacak mücadelenin süresini ya da sonucunu tahmin edemeyiz. Dahası, taraflar bile belli değil. Müttefiklerimizin kim olduğunu ancak kavga gerçekten çıkınca anlarız. Bu durumda kim kiminle ve ne üzerine kavga edecek? Yeni mücadelelerin ve ötesindeki hareketlerin *ortak zemini* ne olacak?

“Ortak zemin” kavramımız, orta yol gibi teorik bir araçtır. Onu, çeşitli mücadelelerin, eylemlerin, söylemlerin, hedeflerin ve göndergelerin kesişmeleri ve çakışmaları isimlendirmek için kullanırız. Önceki alternatif küreselleşme hareketinde, neoliberalizmin tekelleştirici mantığına karşı “Tek *Hayır*” (ve ekonomi, ortaklıklar ve sosyallik hakkında alternatif kavramların çokluğuyla, “Birçok Evet” olduğunu kabul etmek), paylaşılan ortak zemini oluşturuyordu. Uzun yıllardır, birçok hareket diğerini neoliberalizmin reddi ortak zemininde –farklılıklarını inkar etmeden– akraba olarak görebiliyor ve tanıyabiliyordu. Ama orta yolun çatırdamasıyla, karşıtlıkta kök salmış ortak zeminin de artık enkaz halinde olduğu anlamına geliyor.

## **KAYAN ZEMİNLER**

### **DELİLİKTEN ANA AKIMA?**

Yakın zamana kadar, her kim bankaları ulusallaştırmayı önerse zevzek ve garip diye ve en temel ekonomi bilgisinden ve ‘karmaşık, küreselleşmiş dünyanın’ işleyişi bilgisinden yoksun diye alay edilirdi. “Ortodoks” anlayış o kadar güçlüydü ki, bunun gibi bir fikir, karşı bir iddia önerme ihtiyacı duyulmadan yetersiz bulunurdu. Bununla beraber geçen seneden sonra, dünyanın her yerinde hükümetler finansal sektörün büyük bir bölümünü fiilen kamulaştırdılar. Bir taraftan da baş döndürücü bir şekilde büyük miktarlarda kamu parasını, özel ellerde kalan kurumlara devrettiler. İklim değişikliği ve ortak kaynaklar hakkındaki söylemlerde de benzer ana akıma doğru kayma hareketleri gerçekleşti. Her ‘ciddi’ siyasetçi küresel ısınma konusuna en azından ilgili görünmeliydi. Ortak kaynaklar, uzun zamandır sadece solun ilgi alanıyken, merkez entelektüel ve siyasetçilerin diline de girdi: ucuz ilaçlara ve diğer fikri mülkiyetlere erişimin “kamusal fayda” oluşunun daha geniş çevrelerce tanınması, *The Economist*’te tedbirli bir şekilde onaylayan yorumlar, ve iktisat alanında verilen sözde Nobel ödülünün ortak kaynaklar üzerine çalışması ile Elinor Ostrom’a gitmesi. Tüm bunları üstüste koyduğumuzda, kamu söyleminin ağırlık merkezinin sola doğru kaydığı söylenebilir.

Bununla birlikte, en son kamulaştırmaların, bırakın sosyalist geçişin bir stratejisi olmasını, yeniden bölüşümün sosyal demokratik programının parçası olarak değil, kesinlikle finansal kapitalizmi *kurtarmak* için gerekli olduğu temelinde tartışıldığı dikkatten kaçamaz. Benzer şekilde, artık siyasetçilerin gündemlerinde olan yeni yeşil ekonomi de, büyük işletmelerin ve verimlilik temelli kalkınma modelinin devamını,

çevresel olarak daha sürdürülebilir enerji ve yöntemlerle evlendirerek sağlamayı amaçlamaktadır.

Yani işler değişti, ama, belirsizlik ağında, değişimin boyutu hiçbir şekilde açık değil. İşlerin nerede başladığı konusunda açık olalım. Belki de en belirgin değişim, *neyin söylenebilir olduğu* düzeyindedir –öfkeli ve cahil ideologların ikamet ettiği yabanlığa terk edilmiş olmaksızın, artık geçerli bir tartışma olarak kabul edilebilmesidir.

Neoliberal ideoloji, altın çağında, tüm diğer düşünceleri sürgüne göndermek konusunda etkiliydi. Çünkü ideolojik olmayan, sadece ‘fayda bilimini’nin ‘mantıksal’ uygulaması olarak ortaya çıkmıştı. Bununla beraber, bugün, bu mantıksal kararların varsayımlarının, şüphesiz, ideolojik olduğunu görmek (ve söylemek) mümkün. Piyasa dengeye doğru gitmiyor, kişisel çıkarların en yüksek düzeye çıkarılması kendini koruma içgüdüsüne baskın çıkabilir ve yetersiz sonuçlara yol açabilir ve refahın yukarıdan aşağı akışı kriz zamanlarında tersine dönerek savurgan banka kurtarmalarına dönüşür.

İdeolojik olmadığı farzedilen iddiaların önermeleri –bilimsel kanunlarla yönetilen ‘pazar’ın doğal olana dönüşmesi gibi orto-doks (‘doğru fikir’) ekonomistlere açık ama hetero-doks (‘diğer fikir’) ekonomistlere kapalı– şimdi açığa çıkmaya başladı. Katı neoliberal ideolojinin siyasi alanın kurallarını belirlemesi, neyin iyi ve kötü olduğunu tanımlayarak (*kamu harcaması yerine yatırım, verimsiz kamu sektörü yerine verimli özel sektör, planlama değil pazarlar*) ve tartışmanın ağırlık merkezini kendine doğru çekerek biçimlendirmesi sona ermekte. Neoliberal ortodoksluk diğer tüm fikirlerin kendilerini ona göre konumlandırmak zorunda olacağı siyasetin orta yolunu artık şekillendirmiyor.

## ZOMBİ-LİBERALİZM

Ama ideolojik orta yolun ortadan kaybolması, neoliberal çağın da gerçekten bittiği anlamına mı geliyor? Ya da bu sadece bir ara mı, neoliberalizmin diğer tarafta daha sıkı ve daha katı olarak ortaya çıkması için, etkisiz sermaye ve kurumları değiştirmek için bir tür radikal bir diyet mi? Bir taraftan, bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılmasından ve finansal sermayenin siyasi yönlendirmeye tabi oluyor olmasından çok, son zamanlardaki banka kurtarma çılgınlığı, 30 yıllık servetin yukarı doğru yeniden dağıtımını alevlendirerek, açıkça yoğun bir hırsız-baron-tarzı kamu kaynaklarının yağmalanması haline geldi. Diğer taraftan, bu büyük soygun ideolojik meşruluğunu kaybetti ve bu şekilde ne olduğu açığa çıktı: hırsızlık. Neoliberalizmin her zaman iki yüzü vardı. Bu hem işçiler ve diğer hareketler tarafından 1930’lardan bu yana elde edilen sosyal kazanımlara karşı servetin yeniden sosyal merdivenin üstlerine doğru kaydırılması teşebbüsü olarak elitler tarafından bir karşı saldırıydı; *hem de* ‘pazarların’ hükümetler ve onların çeşitlerinin garantisiz müdahalesinden kurtulma iddiası taşıyan bir ideolojik projeydi.

Peki bu ideolojik dolgusu dökülünce, neoliberalizmden geriye ne kalıyor? Artık (göreceli olarak) tutarlı bir politik-ekonomik program değildir: bu, geri çekilen bir ordunun yağmasına dönmüştür, kontrolü bırakmadan önce siyasi sisteme bubi tuzakları kurma yoludur. Ama bu tuzaklar, ideolojik kamufllajları silinse bile tehlikeli ve ölümcüldür. Banka kurtarma ve/veya finansal krizleri gören tüm ülkelerde, oluşan

muazzam bütçe açıkları, şu anda tam anlamıyla bunlardan en çok faydalanan (mutlak verilere göre) toplumsal güçlerce, daha çok tasarruf ve harcama kesintisi ile borcun kapatılması tartışmasını yapmak için kullanılmaktadır. Herhangi bir hesap sorulabilirlikten muaf kimi 'güvenilir ellere' kontrolü vererek, neoliberalizm hapsedildi. Becerikli bir dalavere: finansal sektör alınan borçların banka kurtarma için kullanılmasını, politika üzerinde devam eden kontrolünü güvence altına almak için de kullandı.

Resim kafa karıştırıcı ve hatta daha da çetrefilleşiyor. Kredi kaynakları kuruyunca ve enerji fiyatları yükselip, Kuzey'deki aşırı-borçlanmış işçilerin ücretleri yetersiz kalınca, ücretleri çok büyük ölçekte artırmayan ve/veya kişisel borçları iptal etmeyen sözüm ona iyileşme, bu durumu değiştirmeyecektir. Bir bakıma anlaşmadan vazgeçildi. Peki artık ortada bir anlaşma ve ideoloji kalmadıysa, neoliberalizmin sosyal temeli nedir – neoliberal *iktidar bloğu*? Kısacası, neoliberalizmin sosyal temeli tamamen dağılmasa da bir kargaşa içinde. Artık toplumda, siyasette, kültürde ya da ekonomide güvenilir bir şekilde bir 'liderlik' iddia edebilecek bir toplumsal grup yok. 'Merkez tutunamıyor'; orta yol, arkasında kafası karışmış ve kötü niyetli bir ordu bırakarak kırıldı. Artık kurumlar bütünlüklü bir çerçeve tarafından yönlendirilmiyor, siyasi partiler hala iktidar için yarışıyorlar ama bunu herhangi gerçek bir programları olmadan yapıyorlar.

Bu durumda, eğer iktidar bloğu zayıfsa ve eskiden yürüttüğü sistemi açıkça yağmalamaya girişmişse, ve eğer –hepsinden öte– neoliberalizmin ideolojik çekirdeği artık yoksa, neden yeni bir orta yol ortaya çıkamıyor? Neden sola doğru söylemsel kayma, pratik anlamda görülüyor? Cevap en azından kısmen neoliberal projenin muhaliflerinin düşünme eğiliminde olduğundan çok daha az ideolojiye dayandığı gerçeğinde yatar. Teoriler ve ideolojiler, neoliberal ideologlar ve eylemciler yaratır. Ama tartışma yoluyla ikna, bizim öznelliklerimizi dönüştürdüğü ve neyi mümkün olarak algıladığımızın sınırlarını belirlediği yol değildir. Bu değişimler daha çok ideolojik olarak değil eylemsel olarak gerçekleştirilir. Yani, toplumun bileşimine yapılan müdahalelerle gerçekleştirilir. Neoliberalizm, ideolojisinin zaten var olduğunu iddia ettiği sosyal gerçekliği yaratmak için maddi süreçleri yeniden düzenler. Kendi varsayımlarını yaratmaya girişiminde bulunur.

Neoliberal iddiaların gücü ile ikna ediliyor olmak yerine, insanlar kendilerini rasyonel faydayı en yüksek dereceye çıkararak kişi (hani ekonomik teorinin şu anlaşılabilir yaratığı) olarak görmek konusunda eğitilirler. Bu eğitim pazarlarla zorunlu ilişki yoluyla gerçekleşir. Sadece ekonomik faaliyetlerimizde değil yaşamlarımızın her alanında bunu yaşıyoruz. Siz söyleyin: eğitimde, sağlık hizmetlerinde, çocuk bakımında. İngiltere'deki okul sistemini ele alalım. Hükümet müfettişleri ve istatistikçileri ordusu okulların performansları üzerine dağ gibi veri depolamaktadır; ailelerden de bu bilgiyi okul seçimi konusunda en iyi tercihi yapmaları için kullanmaları beklenmektedir. Eğitim, bedenleri iş pazarı için hazırlayan bir araç olarak görülmektedir. Bu durumda, belirli öğrencilerin erken yaşlarda mesleki eğitime yönlendirilmesini meşrulaştırmak için 'rasyonel seçime' başvurulur. Bu arada, birçok 'orta-sınıf' aile özel öğretmenler tutarak ya da her Pazar sabahı kendilerini kiliseye sürükleyerek (Anglikan dini okulları en iyi üne sahiptir) çocuklarının 'hayata en iyi şekilde başlama' şanslarını en üst düzeye getirmeye çalışırlar.

Etkili bir şekilde, insanlar insani sermaye olmaya zorlanır, diğerleriyle rekabete hapsolmuş küçük işletmeler gibi –tamamen kendinden sorumlu soyutlanmış bir atom.

Bu bağlamda, neoliberalizm tarafından önerilen bireyin 'anlaşması'nı kabul etmek anlamlıydı. Neoliberalizm sadece küresel yönetimdeki değişiklikler ya da devletlerin nasıl yönetilmesi gerektiği ile ilgili değildir –ya da değildir: bireylerin yönetimi ile ilgilidir, nasıl yaşamın gerektiğiyle ilgilidir. Bir yaşam modeli kurar ve sonra seni 'özgürce' seçtiğin yaşam şekline doğru giden mekanizmaları yaratır. Ancak zararlar hileli. Bugün, eğer topluma katılmak istiyorsan, *homo economicus* gibi davranmak zorundasın.

Bizi belirsizlik ağının içinde tutan bu neoliberal kodlamadır, sadece kamu kurumları ve politika programları değil. Neoliberalizm öldü ama bunu farketmişe benzemiyor. Her ne kadar proje artık 'anamlı' gelmese de, mantığı 1970lerin splatter<sup>1</sup> filmlerindeki zombiler gibi tökezlemeye devam etmektedir: çirkin, inatçı ve tehlikeli. Eğer herhangi yeni bir orta yol eskisinin yerine geçmek için yeteri kadar bütünlüklü olamıyorsa, bu durum bir süre devam edebilir. Tüm büyük krizler –ekonomik, iklim, yiyecek, enerji– çözümsüz kalacak, durgunluk ve uzun vadeli bir sürüklenme baş gösterecektir (Fordizm'in krizinin çözülmesinin on yıldan daha uzun sürdüğünü hatırlayın). Bu bir zombinin 'yaşamsızlığı' gibidir, tüm amaçları elinden alınmış bir beden, kendini geleceğe uyduramıyor, planlar yapamıyor. Bir zombi sadece alışkanlıkla hareket edebilir, parçalanırken bile hareket etmeye devam eder. Bu, bugün kendimizi bulduğumuz yer değil mi, zombi-liberalizminin dünyasında? Neoliberalizmin bedeni tökezleyerek devam ediyor, ama yönsüz ve amaçsızca.

Bu zombiyi katletmek isteyen her proje bir çok farklı seviyelerde işlemek zorundadır, tıpkı neoliberalizmin yaptığı gibi. Bu demektir ki, yeni bir yaşam şekline bağlanmalıdır. Ve buradan ve şimdiden başlamalıdır, büyük bölümü hala neoliberal zombinin hakimiyeti altında olan küresel toplumun güncel yapısından başlamalıdır. Yeni ya da Yeşil Yeni Düzen'i savunanların yüzyüze olduğu en büyük meydan okuma budur. Bu sadece elit düşüncesini değiştirmek ya da hükümet harcamaları ile ilgilenme meselesi değildir: bu daha kökten bir değişim gerektirir. Bu sadece toplumun başında olan insanların bilinç değişimi değil, aynı zamanda toplumsal yapının dönüşümüdür.

## **ORTA VE ORTAK**

Eski orta yolun zayıfladığına dair birçok belirti tespit edebiliriz. Bir şekilde, Obama olgusunun önemi burada yatar: belirsiz 'umut' ve 'değişim' vaatleri dalgası üzerinde iktidara gelen ve kendi düşüncelerinin gücündense, diğerlerinin zayıflığından bahseden bir siyasi projedir. Bu esnada, Atlantik'in diğer yakasında, yakın zamanda olan birçok seçimde parlamenter solun çöküşünü gördük. İktidarda ya da iktidarın dışında olsun, Avrupa'nın merkez sol partileri seçim kutusunda cezalandırıldılar. Bu arada, sağa giden oylar genel olarak durumu daha iyi korudu. Bir çok kişinin ekonomik krizin suçunu neden merkez solun yüklendiği konusunda kafası karışmıştır; ama neoliberalizmi kucaklayan sol, inananların en içteni olmuştu: onu kalkınmayı dünyanın yoksullarına dahi götürebilecek ilerlemeci bir güç olarak gören onlardı (Dönmeden daha bağınazı yoktur). Neoliberal solun çöküşüne yol açan, bu yanılısamanın bozulmasıdır.

---

<sup>1</sup> Esas özelliği açık ve kan dondurucu bir şekilde birçok kurbanın öldürülmesini konu alan filmler için kullanılan argo bir kelimedir (ç.n)

Bu durumda, bu neoliberalizmin (ve bazen kapitalizmin) radikal sol partilerden Seattle ve Genova'nın alternatif küreselleşmecilerine kadar birçok sol kanat eleştirisi, kendini kutlayıp tek başına tadını çıkarabilir anlamına mı geliyor? Şimdi başından beri sadece finansallaşma, serbestleştirme ve özelleştirme üçlüsüne değil, aynı zamanda Blairci Üçüncü Yol'a da karşı durma konusunda da *haklı* olduklarını iddia edebilirler. Biz de kendimizi bu muhalifler arasında sayıyoruz ve elbette sözgelimi neoliberal kredi sisteminin dengesizliği gibi şeyleri eleştirmek konusunda haklıydık. Ancak tam şu noktada yapabileceğimiz hatalardan en kötüsü de eski cevapların ve kesinliklerin hala doğru olduğunu farzetmek olur. Eski anti-liberal ortak zeminin kaybolmasıyla birlikte ve yeni mücadelelerin ortaya çıkışı ile birlikte, 'biz' kimiz (ya da kimdik) sorusunu tekrar sormanın yanında, yeni bir 'biz' de inşa etmeliyiz. Şu andaki konjonktüre yönelik ortaya çıkan cevaplara karşı yeni bir dikkatliliğe ihtiyacımız var. Bu cevapların hangi seviyelerde iletişimde olduğunu tanıma kapasitesine ve hangi noktalarda çakışıp birbirini güçlendirdiğini tanımlamak için aktif bir çabaya ihtiyacımız var. Başka bir deyişle, –kolektif olarak– yeni bir ortak zemin yaratmamız, tanımlamamız ve isimlendirmemiz gerekiyor.

Ortak bir zemini isimlendirme işinin büyük bir bölümü analitik: farklı yörüngelerin bileşenleri ve yönlerini tanımlama, sonra geri dönüp üzerlerinde ortak noktalarını güçlendirme, çözülebilecek gerilimler üzerinde çalışma, ve çözülemeyecek olanların kaynaklarını tanıma peşinde koşmaktadır. Elbette, bir şeyi ortak zemin olarak isimlendirme hareketi her zaman kısmi bir sentez önermeye yol açar; ama bu sentez ancak onun temelini oluşturan analizin derinliği kadar etkili olabilir. İsimlendirilen şey ancak hitap ettiklerine bir şey ifade ettiği kadar işe yarar.

Ortak zeminler, orta yollar gibi çift karakterlidir. Bir taraftan, 'nesnel' bir tarafları vardır: çeşitli eylemler, öznellikler, mücadeleler ve projelerin ortak tarafları olabilir ve hatta biri diğerinin farkında olmasa bile birbirlerinin yankısı gibi olabilirler. Diğer taraftan, ortak zeminlerin belli bir öz-farkındalık ve diğer mücadeleler ve projelerle ortak olan nedir sorusunu tanımlama yeteneğine sahip olmayı gerektiren öznel bir tarafları da olabilir. Neoliberalizmin 'tek hayır' reddi, öz-farkındalık sahibi öznel bir ortak zeminin açık bir örneğidir. Ortak zeminleri tanımlamak aktif bir çaba gerektirir ama onları tanımlamak ve sürdürmek de etkilerini artırmaya yardımcı olur. Bu öz-farkındalık, ortak zemine tutarlılık kazanmasında ve kurulu orta yolun onu içermeye becerisini aşmasında yardımcı olabilen bir geri besleme döngüsü yaratır. Ortak zeminler kendi sorularını kendi terimleriyle soran bir özerklik unsuru içerir.

Bu bir sonraki soruya götürür: ortak zeminler orta yolları nasıl *etkiler*? Öncelikle, bu genellikle orta yolun merkeze doğru çekimine karşı koyan merkezkaç güçler gibi *görünmez* şekillerde gerçekleşir. Bunlar sentezden sapan yeni eylemler ve yaşam ve düşünme yollarıdır; ortaya illa ki görünür bir karşı koyma olmadan yayılırlar. Fabrika ya da ofis işçilerinin bir grev örgütlenmeden işin hızını yavaşlatan bir çok gizli mücadelesini düşünün; kendi arzuları için oyuklar açan gay ve lezbiyenlerin toplum üzerindeki etkisini düşünün; Latin Amerika ve Afrika'da, yerlilerin ve kölelerin, kolonicilerin burunlarının dibinde kendi geleneklerini gerçekleştirdikleri bağdaştırıcı dinlerini düşünün. Doğum kontrol hapının gelişini ve kadınlara kendi vücutları üzerinde daha çok iktidar verdiğini, cinsel ilişkilerde, sosyal rollerde ve kimliklerde değişimler ürettiğini düşünün.

Bu olaylar orta yolla karşılaştığında, varolan kurumlar ve eylemlerle çatışmaya girdiğinde görünür olur. Ortak zeminler orta yolun dünyayı kurgusunu sorunsallaştırır, uğraşmayacağı sorunlar yaratır. Böyle isimlendirilmemiş ortak zeminlerin ve ürettikleri değişimlerin etkisi hala sınırlı olabilir ve sıklıkla bu duruma çeşitli şekillerde dışlanma veya baskı eşlik eder. Ortak zeminler *görünür* olduklarında ve *isimlendirildiklerinde* daha güçlü olur ve etkilerinden daha çok söz edilir. Bu merkeze çekim güçlerinin açık bir karşıtlığa dönüştüğü zamandır.

Ama bu husumet tek başına bir amaç değildir. 1990'lar boyunca, neoliberal orta yol en güçlü, en 'hegemonik' zamanlarındayken, orta yola belirli bir mesafede duran bir uzlaşmazlığı isimlendirmek ve sürdürmek gerekliydi, zira neoliberalizmin dogmalarından biri olan 'tarihin sonu', tüm uzlaşmazlıkların da sonu olduğunu beyan etmişti. Bugün, durum farklı. Küresel olarak, sol güçsüz görünüyor ama orta yolun da eş zamanlı ve eşdeğer zayıflığı, yeni orta yolu şekillendirmeye müdahale etmek için 'bize' eşsiz bir güç vermektedir. Yeni orta yollar isimlendirme işi aynı zamanda bir çok küresel krizin sonuçlarını şekillendirmek için, onların ele alındığı yolları etkileyerek, gücümüzü artırma işidir.

Bununla beraber, orta yolu sarsan bir ortak zeminin ortaya çıkışı, muhakkak iyi birşey olmayabilir. Burada neoliberalizmin doğuşunu hatırlayabiliriz. Friedrich Hayek tarafından 1947 yılında kurulan Mont Pelerin Topluluğu, tıpkı Rus-Amerikan yazar ve filozof Ayn Rand'ın etrafında toplanan hayran çevresinin 1950'lerde yaptığı gibi, Keynesçiliğin 'altın çağı' boyunca serbest-piyasa fikirlerini çalıştılar. Mont Pelerin Topluluğu'nun üyelerinin içinde George Schultz ve Milton Friedman da vardı – Schultz, Nixon ve Reagan yönetimlerinde çalıştı ve her ikisi de Chicago Üniversitesi'nde, Latin Amerika ekonomilerini 1970ler ve 80'lerde serbestleştiren 'Chicago çocuklarını' eğittiler. Sonradan Amerika Merkez Bankası'nın Başkanı olan genç Alan Greenspan, Rand çevresinin bir üyesiydi. Bu serbest-piyasa düşünürleri ve eylemcileri, Keynesçi/Fordist ortayı derinden sarsan ve onu yıkmaya giden bir ortak zemin tasarladılar.

## **YENİ BİR ORTAK ZEMİNE DOĞRU?**

Ama bir taraftan bir belirsizliğin ağına düşmüş gibi görünebilirsek de, tarih hala yazılıyor. Geçen birkaç yıl içinde, bir kısmı diğerlerinden daha görünür olan çeşitli mücadelelerin patlamasına tanık olduk. Küresel Kuzey'in bazı yerlerinde iklim değişikliğine karşı ve iklim adaleti için doğrudan eylem hareketleri ortaya çıktı ve hızla büyüdü. Üniversiteler çevresinde siyasi eylemlerde bir artış var –İtalya çapında ülkenin Eğitim Reformu Tasarısına karşı işgal ve grev dalgaları gibi ve Kaliforniya Üniversitesi'nde harçların artmasına ve işlerin kaybedilmesine karşı kitlesel protestolar gibi. Bazı durumlarda, protesto hareketleri doğrudan finansal krizle bağlantılı konularla ilgili olarak ortaya çıkmakta, örneğin, İzlanda, İrlanda, Fransa (patron kaçırmayı hatırlayın?) ya da Yunanistan'da, '700-avroluk nesil' için ümit olmaması ile ilgili toplumsal huzursuzluktan istifade ettiler. Kuşkusuz dünyada sol güçlerin en çok yükselişte olduğu bölge olan Latin Amerika'da, doğal kaynakların kontrolü konusunda patlak veren yerli mücadeleleri oldu. Peru'da yerliler, yeni petrol kaynakları için ormanların ve yaşam alanlarının tahrip edilmesini önlemek için hükümet ve orduya başarılı bir şekilde karşı koydu. Bir başka yerde, Nijer Deltası Kurtuluş Hareketi, Nijerya ordusuna karşı, orduyu duraklatma noktasına kadar



savaştı ve Shell'in bölgedeki birçok faaliyetini aksattı. Güney Kore'de, sadece büyük çapta bir güvenlik operasyonundan sonra işten çıkarılan, Seul'deki SsangYong araba fabrikasını işgal eden işçiler, polis ve orduya karşı meydan muharebesi verdiler.

Liste daha da uzayabilir, ancak bu mücadelelerin birbirinden göreceli olarak ayrı durduğu izleniminden kaçınmak zor. Genel anlamda, yeni ortak zeminler kurmak için yeterli bir yankı oluşmadı. Ancak birkaç noktadan emin olabiliriz ve buradan ortaya çıkan bazı eğilimleri tanımlayabilmek mümkün olabilir. Öncelikle ve en başta, biliyoruz ki, bunun gibi çığır açıcı bir krizde, hem yeni orta yollar hem de yeni ortak zeminler, eski dönemi diz çöktüren problematikler etrafında ortaya çıkmak zorundadır.

Yeniden Fordizmin krizini ele alalım. 1970'lere kadar, sürekli olarak yüksek ücretlerin karlılık krizine yol açmasının yanında, sendikaların çok güçlendiği, devletin çok pahalı ve bürokratik olduğu ve yaşamın çok tekdüze olduğu konusunda yaygın bir korku da vardı. Neoliberal projenin başarısı, en azından projenin göbeği olan İngiltere ve Amerika'da, kısmen, bu problemlerle etkin bir şekilde uğraşmasında yatmaktadır. Bireyleri, daha öncenin 'sapkın' arzu, söylem ve eylemlerini gerçekleştirebilme vaadiyle çekim alanına almayı başardı. Neoliberalizm sendikaları ezdiğinde, refah devleti bürokrasisini küçülttüğünde, durgunluğu bitirip, enflasyonu yendiğinde, bir taraftan eski Yeni Düzeni diz çöktüren sorunları etkili bir şekilde ele almış ve diğer taraftan, yeni sistemik sorunlar takımının ortaya çıkması için zemin hazırlamıştı.

Neoliberalizmin krizindeki en birinci, en kolay anlaşılabilir, görünür olan problematik, nerede durduğunuza göre çok farklı görünüyor. Yukarıdan 'ekonomik kriz' (yetersiz büyüme, yetersiz kar, yetersiz talep) gibi görünen şey, aşağıdan 'toplumsal yeniden üretimin krizi' olarak yaşanıyor. İşsizlik fırlıyor ve bütçe açığı sosyal güvenlik üzerine daha fazla sınırlamalar koyuyor. Zombi-liberal yanıt en sonunda kendini mahvetmeyi bildi: bankaları ve bazı iyi bağlantıları olan sanayileri kurtarma (hükümetlere çok büyük maliyetlerle ve bütçe açığını artırarak), ucuz kredi balonunu yeniden şişirmeye çalışmak ve birinin sunulan parayı borç alacağını ümit etmek. Yazık, kitlesel bir talep kaynağı yok, en son başvurulacak tüketici yok, yeni büyük çaplı yatırım fırsatları yok. Bu yol üzerinde virane bir gelecekte başka birşey yok.

Bu aynı krize farklı iki bakış açısı, elbette iki farklı 'mantıksal' cevabı da ortaya çıkarır. Zombi-liberalizmin tepkisi kendi (ölmemiş) mantığına göre anlamlıyken, toplumsal yeniden üretimin krizine mantıksal cevap belki de bir *ortaklaşma* stratejisidir. Bu bir savunma olabilir, herkese ortak olan ve herkes tarafından erişilebilir olan kaynakların yaratılması ve yaygınlaştırılması olabilir: toplu taşımanın yaygınlaştırılması, sağlık hizmetlerini toplumsallaştırmak, temel geliri garanti altına almak vb. Bu tür bir strateji iki birbiriyle bağlantılı ve temel hedefe ulaşır. Birincisi, geçim yolumuzu kaybetmeye dair ilk korkumuzu hedefleyebilir –çünkü, sermayenin, kriz tarafından yönlendirilen devrelerinin dışında toplumsal üretimin mümkün olduğu alanlar yaratır. İkinci olarak, neoliberal özneleştirme otuz yıldır piyasalarda sebep olduğu atomizasyona karşı koyabilir –nasıl piyasa temelli etkileşimlere girmek piyasa-özneleri yaratma eğilimindeyse, ortaklaşma ile ilişki kurmak da 'ortaklaşmacı' özneler yaratma eğilimindedir. Ve eğer ekonomik krize başka, bir o kadar 'mantıksal' bir cevap, bazı insanları kolektif kaynaklardan *dışlamaksa*, bu durumda, toplumsal yeniden üretimin krizine cevap olarak açık ortak alanlar yaratmak da bunu etkisizleştirebilir. Açık ortak

alanlar bugünlerde şüphesiz Avrupa'da ve Afrika ve Asya'nın bazı bölgelerinde artan ırkçı politikaların da altını kazar.

İkinci merkezi önemdeki problematik, sermayenin bitmek tükenmek bilmeyen büyüme ihtiyacıyla sınırlı bir gezegende yaşadığımız gerçeği arasındaki çelişki sebebiyle bugünlerde dünyanın başını ağrıtan birçok sosyo-ekolojik krizden oluşan *biokrizdir*. Yine, biokrizin iki yüzü vardır. Hükümetler ve sermayenin bakış açısından, toplumsal dengeye karşı ortaya çıkan bir tehdite benzer. İklim değişikliği geçim yollarını baltalıyor, üremelerini korumak için kanunsuz yollara başvuran insan sayısını artırıyor. 'İklim mültecilerinin' geniş çaplı hareketleri birçok hükümeti korkutuyor. Korsanlık, Somalili balıkçılar ve başkaları tarafından Somali Yarımadası'ndaki aşırı avlanmaya karşı bir cevaptır. Ama devletler ve sermaye bu toplumsal dengeye tehditleri tam da siyasi otoritenin yeniden meşrulaştırılması için, hükümet iktidarının genişletilmesi için ve uranyum ve kemer sıkma ile donatılmış yeni bir 'yeşil' ekonomik büyüme devresi için marşa basma fırsatı olarak görürler.

Ama biokriz, adı üstünde, yaşamı tehdit eder; ve orantısız bir şekilde en çok, ortaya çıkmasına en az sebep olanların yaşamlarını etkiler. Artan bir şekilde, bu çelişki etrafında –sermaye ve yaşam, büyüme ve sınırları– bir araya gelen hareketler, *iklim adaleti* fikri etrafında da aynı şekilde bir araya geliyor: krize cevapların varolan adaletsizlik ve güç dengesizliklerini kızıştırmak değil, söndürmesi gerektiği fikri ve bunların inşasında, durumdan etkilenenlerin doğrudan katılımının gerekliliği.

Elbette, yeni orta yolların ve ortak zeminlerin ekonomik kriz/toplumsal yeniden üretimin krizi ve biokriz konularından biri etrafında ortaya çıkıp çıkmayacağından emin olamayız ama her *başarılı* yeni projenin her ikisini de ele alma ihtiyacı içinde olacağı konusunda ikna olduk.

## **ORTAK ALANLARDAN ANAYASALARA**

Yeni bir ortak zeminin çıkmasına izin vermek, bir zerafet anı, yüzyılın bitimindeki anti-neoliberal ve küreselleşme karşıtı protesto döngülerinin varsayımlardan, taktiklerden ve stratejilerinden bir geri adım atmaya gerektirir. O dönemden sonra inşa edilen ve sürdürülen ortak zemin bugünkü durumumuzun prizmasından bakarak yeniden oluşturulmalıdır.

Küreselleşme karşıtı hareket kurumlara karşı, *haddi zatında, yerleşik* iktidar şekilleri olduklarından şüphesidir —hatta genelde karşıdır. Bu şüphe örneğin, en kurumsallaştırılmış şekillerinden birinin içindeki gerilimde belirgindi: Dünya Sosyal Forumu (DSF). Küreselleşme karşıtı hareketin şüphesiliğinin sebebi elbette iyi temellendirilmiştir: neoliberal ideolojinin en sosyal demokrat partileri ve sendikaları bile başarılı bir şekilde kolonize ettiğine dair genelleşmiş farkındalaktır.

Ama neoliberalizmin krizi heryeri istila ettiğinde, kurumlara bu güvensizliğin politikayı ve ekonomiyi sürekli olarak şekillendirme konusunda bir beceriksizliğe dönüştüğü belli olmuştur. Başlı başına bir amaç olarak kurumlara karşı düşmanlık bir çıkmazdır. Kurumları terk etme gücü, boşluklardan tiksinen siyasetin kademeli atama hesapları ile kapatma eğilimine gireceği bir boşluk bırakır. Husumet anları ya özerklik kurma ve yeni iktidar şekilleri oluşturmanın devam eden süreçlerinin bir parçasıdır ya da

dağılma ve hatta daha kötüsü geri tepme riski taşır. Bugün, dağınık güç gösterilerinden daha fazlası gereklidir: toplumsal yeniden üretiminin mekanizmalarını ve yapılarını politize eden, ihtiyaçların kolektif idaresinden başlayan bir örgütlenme şekline ihtiyacımız var. Gücü de oradan inşa etmeliyiz. Bugünün ikliminde, bunlar nasıl bir şekil alabilir? İpotekli malların haczine karşı, elektrik/doğalgaz vb. faturaların maliyeti, özel borçlanma, enerji kaynakları etrafında kampanyalar...? Her halükarda, paylaşılan yaşamdan başlayan müdahalelere ihtiyacımız var ve sürekliliklerini orada kazanmalılar; bunu başlı başına bir hedef haline getirmekten çok kurucu güçlerini artırmak için husumet anlarını kullanmalılar.

Neoliberal doktrininin gücünün en tepesinde olduğu ve kurumsal yolların birçoğunun etkin bir biçimde kapalı olduğu on sene önce olsaydı, toptan reddetme güvenilir bir taktikti, bugünün kırılğan zemini bize çok farklı sorunlar getiriyor.

Aslında, kurumsal şekillerde kendini göstermeyi başaran önemli dönüşümlerin bazı güncel örneklerine sahibiz. Şüphesiz en dikkat çekicileri Bolivya ve Ekvador'daki kurucu süreçlerdir. Bunlar sadece ülkelerin tarihleriyle ilgili olarak değil ama aynı zamanda anayasal hukukun kendisi için de radikal buluşları temsil eden siyasi anayasalar doğurmuştur. Öncelikle, tarihlerinde ilk defa, nüfusun büyük bir çoğunluğunun gerçekten sesinin duyulduğu ve bir dereceye kadar temsil edildiği, güçlerin yeni bir düzenlenmesine şekil vermiş durumdalar. Dahası, bununla beraber, *çoğul-ulusallığı* devletin bir ilkesi olarak yerleştirirken, her iki ülke de modern egemenlik kavramlarından dikkat çekici bir kopuşu, çoğul, özerk, egemenlik formlarını devletin içinde tanıyarak işaret ederler; aynı zamanda kolonileşme sürecinin tarihsel borcunu da kabul ederler. Ekvator örneğinde, aslında, sadece çoğul-ulusallık değil ama aynı zamanda yerli kavramları olan 'iyi yaşam' (*sumak kausay*) ve 'doğanın hakları' da ilkeler içindedir. Doğanın hakları ilkesi, yasal tarihin eşsiz bir icatı olarak, doğrudan 'iyi yaşam' ilkesini izler: 'iyi yaşam' muhakkak kişinin yaşadığı çevreyi içerir —*oradan* birşey alınan kaynak olarak değil, ama *onun içinde* yaşanan bir ortam olarak. Modern parlamenter devlette, dünyanın kesin, mükemmelleştirilemez bir biçim bulduğu düşüncesi, 'tarihin sonu' doktrinin merkeziydi. Alternatif küreselleşme döngüsü, bu doktrine kesin olarak karşı çıkarken, önermeyi ters bir biçimde kabul eder görünmüştür: kurumlar değişimin konusu olmaz. Ancak kurumların bildiğimiz hallerini reddetmek, kurumları tümünden reddetmeyi getirmez.

Ama bu anayasalar sadece birer başlangıç olabilirler, ve bir anlamda, kurucu süreç asıl yazıldıktan sonra başlar: metnin harflerini gerçek bir dönüşümle doldurmak. Bu, aslında, Latin Amerika'nın 'Pembe Dalgası'nın çok yakında yüzyüze gelmek zorunda kalacağı gerçek bir sınavdır: soru işareti, git gide artan örgütlü geri tepme içinde değil (Honduras'a bakınız), ancak göklere çıkarılan 'başarı' hikayelerinin geleceğinde yatmaktadır. Elbette, bu aynı zamanda yeni orta yolların ve ortak zeminlerin de konusudur: bu süreçlerin eski orta yoldan ne kadar uzağa gidebileceği sorusu ve onları etkilemek için ne gibi yeni ortak zeminlerin inşa edilmesi gerekeceği sorusudur. Latin Amerika'daki en son deneyimler çelişkili olmuştur ve öyle de kalmıştır: 'doğanın hakları' ve 'iyi yaşam' ilkelerinin tanınması, 'kalkınmacılığın' dirilişi, doğal kaynakların artan sömürsü ve hammadde ihracına yapılan yenilenen vurgu ile el ele gitmektedir. Soru şudur: varolan hareketlerin kurucu güçleri bu süreç içinde tamamen harcanmış mıdır? Önümüzdeki dönem, oyunu geliştirmek yerine kazanımları pekiştirmekle mi geçecek —stratejik hareketler yerine taktik savunma manevralarıyla mı? Brazilya'da,

tıpkı Bolivya ve Venezuela'daki vb. gibi, devlet seviyesinin altındaki yeni dinamikler bugünkü durumu yaratan dönüştürücü enerjiyi alevlendirecek mi, yoksa bu enerjinin soğuduğunu ve kristalleştiğini mi göreceğiz?

Bizim gibi Latin Amerika'nın dışında olanlar için bu süreçler ve bu sorular ne kadar anlamlıdır? Birçok açıdan, toplumsal hareketlerin ortak zeminine duyarlı olan kurumsal aktörleriyle, kuraldışı gibi kıta gibi görünmektedir. Aslında, onun bu kuraldışı durumu, belki de neoliberalizmin çöküşünün bir belirtisidir. Dünyanın büyük bir kısmı çok farklı belirtilerle ve farklı soru takımları ile yüzyüze: Eğer zombi-liberalizm devam eden bir yönetim şekli ise, toplumsal hareketler dünyanın daha geniş bir kısmını nasıl etkileyebilir? Ortaya çıkan ortak zeminlerin sürtüneceği baskın bir orta yol yoksa, o zaman bu mücadeleler nasıl görünür olur? Tutarsız bir düşmana karşı nasıl bir karşıtlık kuracağız? Eğer neoliberal öznellikler yeniden üretilmeye devam ederse, bu süreci nasıl keseceğiz ve genişleyen ufuklarda yeni özneleri nasıl yaratacağız?

Bununla beraber, bugünkü birçok mücadele de zombi-liberalizmin sürdürülmeyeceği ve yeni bir orta yolun ortaya çıkacağı fikrine dayanmaktadır. Sadece iklim değişikliği çevresindeki hareketleri düşünün. Savaş yalnızca eylemsizliğe karşı değil ama aynı anda sorunların ele alınma ve çözümlerin önerilme şekline de karşıdır. Bu bakış açısından Latin Amerika'nın kuraldışılığı potansiyel bir geleceğin ileri karakolu olarak görülebilir ve problematikleri aniden zamanlı görünür. Bir kriz içinde hareket etmenin gerçek zorluğu budur. Gelecek bu kadar belirsiz olunca, birçok farklı dünya içinde birden çalışmak zorunda kalırız. Ortak bir zemini, onu yeni yönlelere açık bırakarak, isimlendirmek zorundayız. Bir dereceye kadar, onları kendimiz yaratmak zorunda olacağımızı kabul ederek, kurumsal muhataplar aramalıyız. Yeni bir orta yolun ortaya çıkması için gereken şartları yaratmalıyız, ama onun tuzağına düşmemeliyiz de.

Şüphesiz ki bunların hepsi zor görevler, ama yeni bir 'biz' de bu şekilde kurulur. Şimdi en küçük bir adım imkansız görünüyor olabilir, ama unutmamalıyız ki bir kere yeni ortak zemin şekil almaya başlasın, işler çok hızlı ilerler. Küçük bir hareketin bile dramatik bir etki yaratabileceği, bugünkü kırılğan vaziyet budur. Çözülme içinde sıkışıp kalmış bir dünyayı, potansiyellerle dolu bir dünyaya çevirmek çok da zor olmayabilir.

**Bu metin ilk olarak *Turbulence* — Hareket için Fikirler dergisinin 5 no.lu 'Ve şimdi tamamen farklı birşey?' isimli sayısında yayınlandı. *Turbulence* ekibi: David Harvie, Keir Milburn, Tazio Mueller, Rodrigo Nunes, Michal Osterweil, Kay Summer, Ben Trott.**

A version of this Turkish translation of '[Life in Limbo?](#)', the editorial article from [Issue 5](#) of *Turbulence*, first appeared in the journal [Birikim](#) (No. [255](#)). At the time of uploading this article (19/10/10), Danish, Dutch, German, Spanish and Portuguese versions of this article were all available via our website. Further translations will be able to be found via [www.turbulence.org.uk/translations](http://www.turbulence.org.uk/translations)

[www.turbulence.org.uk](http://www.turbulence.org.uk) | [editors@turbulence.org.uk](mailto:editors@turbulence.org.uk)